

Janina Sawicka, Joanna Rykowska

Wpływ kryzysu gospodarczego na przyszłość Polski w strefie euro

Global crises influence on perspectives of the polish economy in euro zone

W artykule zawarto genezę i opis współczesnego kryzysu finansowego. Na wstępie dokonano teoretycznej interpretacji tego problemu, a następnie przedstawiono analizę realnego oddziaływania kryzysu na sytuację gospodarczą w Europie i w Polsce. Celem jest pokazanie wpływu kryzysu gospodarczego na zmianę parametrów gospodarczych oddalających perspektywę wejścia Polski do UGW. W artykule dokonano oceny wypełniania kryteriów konwergencji z Maastricht, oraz opisano inicjatywy Unii Europejskiej mające na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom globalnego kryzysu.

WSTĘP

Celem artykułu jest ocena perspektyw wejścia Polski do strefy euro. Na wstępie postawiono hipotezę, iż globalny kryzys gospodarczy oddala tą perspektywę.

Pojęcie kryzysu ma swój rodowód z języka greckiego i wg. Słownika Kopalińskiego oznacza okres przełomu, przesilenie, decydujący zwrot, a także okres załamania gospodarczego¹. W ekonomii kryzys oznacza załamanie wzrostu gospodarczego. Jest to faza cyklu gospodarczego charakteryzująca się gwałtownym i znacznym zmniejszeniem produkcji, realnych dochodów społeczeństwa oraz wzrostem bezrobocia².

Można wyodrębnić co najmniej cztery rodzaje kryzysu:

1. Kryzys walutowy – ujawnia się najczęściej podczas ataku spekulacyjnego i charakteryzuje się dewaluacją waluty krajowej.
2. Kryzys bankowy – występuje podczas masowych upadłości banków, co negatywnie przekłada się na ich funkcjonowanie oraz obniża poziom zaufania klientów do tych instytucji.
3. Systemowy kryzys finansowy – oznacza zakłócenia na rynkach finansowych mogące mieć wpływ na gospodarkę krajową.
4. Kryzys zadłużenia zagranicznego – moment, w którym państwo traci kontrolę nad regulacją swojego zadłużenia względem zagranicznych wierzycieli.

Kryzys gospodarczy z lat 1929-1933 a kryzys XXI w.

Z pierwszym w historii kryzysem gospodarczym ludzkość miała do czynienia na przełomie lat 1929-1933. Pierwsza wojna światowa spowodowała duże straty w gospodarce państw, które w niej uczestniczyły. Jedynie Stany Zjednoczone zyskały na konflikcie zbrojnym, ze względu na duże zapotrzebowanie na broń, amunicję. W

¹ Kopaliński: Podręczny słownik wyrazów obcych. Wydawnictwo Rytm, Warszawa 2006

² Tokarski: Słownik wyrazów obcych, Państwowe. Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1987

powojennej sytuacji państwo amerykańskie zaczęło udzielać pożyczki krajom europejskim. To wywołało wzrost gospodarczy, poprawił się też poziom życia obywateli, niektórzy Amerykanie zaczęli lokować swoje oszczędności na giełdzie, a to powodowało, że kursy akcji pięły się w górę. W takiej sytuacji zaczęto obawiać się spadku kursów akcji co spowodowało ich wysprzedaż. Dwudziestego czwartego października 1929 nastąpił krach giełdowy. Wywołało to falę upadłości firm, które nie miały z czego regulować swoich zobowiązań co doprowadziło do zachwiania płynności finansowej instytucji bankowych. Z tego powodu upadło aż 9 tysięcy banków³. Zmniejszono produkcję, nie podejmowano nowych inwestycji ze względu na nadmierne ryzyko. Ludzie tracili pracę doprowadzając rodziny do życia w nędzy. Początkowo nie podejmowano działań, aby przeciwdziałać kryzysowi. Pierwszym pomysłem na walkę z tym zjawiskiem był protekcjonizm, czyli podwyżki cen na towary importowane, ale to tylko pogłębiało kryzys. Przełom nastąpił po przedstawieniu przez F. D. Roosevelta tzw. programu *New Deal*, którego wprowadzenie w życie przyczyniło się do ograniczenia wielkiego kryzysu. Opracowany program zakładał, że prezydent będzie posiadał kontrolę nad emisją pieniądza krajowego, zaczęto oddłużać farmerów, zwiększono zakres świadczeń socjalnych i zaczęto inwestować w infrastrukturę.

Współczesny kryzys w odróżnieniu do tego z końca lat dwudziestych XXw. nie powstał na bazie odbudowy powojennych zniszczeń ale w konsekwencji złe prowadzonej polityki monetarnej.

Przyczyny współczesnego kryzysu finansowego

Na wstępie rodzi się pytanie jakie były przyczyny obecnego kryzysu. Na ten temat nie ma jednoznacznej odpowiedzi, wiadomo natomiast, że nadszła do Europy zza Atlantyku. Większość ekonomistów doszukuje się powodów kryzysu w sposobie funkcjonowania amerykańskiej gospodarki. Problem był już widoczny na początku XXI w., gdy wartość PKB Stanów Zjednoczonych zaczęła się obniżać. Dla pobudzenia wzrostu gospodarczego obniżano tam stopy procentowe co rozpoczęło „erę tanich kredytów”. Łatwo zdobyty pieniądź wywołał boom na rynku nieruchomości, a to podwyższało ich cenę. Niektóre teorie głoszą, że problem USA polega na chęci szybkiego wzbogacenia się kraju bez przewidywania konsekwencji jakie mogą nastąpić w przyszłości. Władze USA nakazały bankom (na podstawie Aktu o Reinwestowaniu w Lokalne Społeczności), aby te udzielały kredytów ludziom niezamożnym co spowodowało, że duży odsetek pożyczek już z założenia nie mógł być spłacony. Inna teoria mówi, że kryzys jest efektem chciwości bankierów. Thomas Jefferson powiedział „Wierzę, że banki są bardziej niebezpieczne od armii. Jeśli Amerykanie kiedykolwiek pozwolą prywatnym bankom kontrolować walutę, banki i korporacje, które wyrosną wokół nich, będą rabować ludzi, dopóki ich dzieci nie obudzą się bezdomne na kontynencie, który ich ojcowie podbili. Jeśli chcecie pozostać niewolnikami bankierów i płacić koszty swojego niewolnictwa, pozwólcie im nadal kreować pieniądze i kontrolować kredyt narodowy”⁴.

Uważa się, że datą wybuchu kryzysu jest sierpień 2007r., kiedy to banki centralne musiały podjąć czynności interwencyjne w celu zachowania płynności całego

³ Iwanowicz –Drozdowicz (red): Kryzysy bankowe. PWE, Warszawa 2002

⁴ <http://astromaria.wordpress.com/2008/10/24/skad-biora-sie-takie-kryzysy-jak-obecny/>

sektora bankowego. Inni za termin wybuchu kryzysu przyjmują datę 15 września 2008r., dzień kiedy upadł jeden z największych banków inwestycyjnych Lehman Brothers, co doprowadziło to do załamania systemu finansowego na świecie.

Tabela 1. Sygnały załamania amerykańskiego rynku *subprime mortgages* na początku 2007 roku
Table 1. Signals of broken down the market of *subprime mortgages* at the beginning of 2007

Data	Wydarzenia
09.II.2007	HSBC prezentuje niższe od oczekiwanych wyniki finansowe, ujawniając zwiększenie kredytów, które są zagrożone w amerykańskim segmencie <i>subprime mortgages</i> ; 22 lutego zostaje zwolniony szef odpowiedzialny za kredyty hipoteczne w tym segmencie, akcjonariusze oskarżają go o straty z tego tytułu 10,5 mld USD.
08.III.2007	DR Horton - największy amerykański deweloper, zmniejsza prognozowane zyski o równowartość strat związanych z kredytami hipotecznymi <i>subprime</i> .
12.III.2007	Wzrost notowań akcji New Century Financial (NCF)-jednego z największych amerykańskich kredytodawców w segmencie subprime. Wzrost notowań następuje ze względu na jego zagrożenie bankrutwem, a dotyczy to kłopotów NCF z finansowaniem niespłaconych kredytów w segmencie <i>subprime mortgages</i> .
13.III.2007	Obawy i panika na Wall Street związana z ocenami kondycji rynku <i>subprime mortgages</i> , następuje wyprzedaż akcji.
16.III.2007	Accredited Home Lenders Holding, który działa w amerykańskim segmencie <i>subprime mortgages</i> zgłasza potrzebę sprzedaży wartego 2,7 mld USD portfela kredytowego subprime z bardzo dużym dyskontem, ze względu na konieczność pozyskania płynnych środków.
2.IV.2007	Upadek New Century Financial
17.IV.2007	Działający z ramienia administracji państwowej kredytodawcy próbują zahamować rozwój zjawisk kryzysowych.
21.V.2007	Pierwsze prognozy dotyczące wyhamowania wzrostu gospodarczego USA na skutek problemów w segmencie <i>subprime mortgages</i> .

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Nawrot W. Globalny kryzys finansowy XXI wieku, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2009

W literaturze wyróżnia się następujące przyczyny kryzysu⁵:

1. Nagłe zmiany w rozkładzie wpływów gospodarczych na świecie. Przez 25 lat światowe PKB zwiększyło się ok. 2,5 krotnie, z czego PKB Chin 7, Indii 4, zaś Stanów Zjednoczonych i Europy tylko 2 krotnie⁶. To pokazuje jak duży jest udział Chin i Indii w gospodarce światowej. Na dodatek, zjawisku temu towarzyszyła duża nierównowaga, USA finansowały rozwój za pomocą pożyczonego kapitału zaś Chiny posiadały ogromne zapasy oszczędności.
2. Postępująca globalizacja spowodowała alokację inwestycji na wszystkich kontynentach i w różnych ich regionach.

⁵ Szambelańczyk (red. nauk.): Globalny kryzys finansowy i jego konsekwencje w opiniach ekonomistów. Związek Banków Polskich, Warszawa 2009

⁶ Ibidem

3. Zmiany w strukturze demograficznej, czyli starzenie się społeczeństwa w konsekwencji doprowadzają do zmian finansowania emerytur.
4. Następuje szybki rozwój rynków finansowych, zwłaszcza instrumentów pochodnych, które mogą zostać użyte w dobrej oraz złej woli, jako zabezpieczenie się przed ryzykiem albo jako atak spekulacyjny.
5. Zła wycena ryzyka dotyczy wszystkich instrumentów finansowych w skali pojedynczych instytucji finansowych oraz światowych rynków. Dobrym przykładem są tutaj instrumenty credit default swap (CDS), zabezpieczające w przypadku niespłacenia kredytu przez kredytobiorcę. W ciągu siedmiu lat wartość tych instrumentów wzrosła z 1 biliona do 45 bilionów dolarów amerykańskich⁷. Z czasem instytucje finansowe uwierzyły, że za pomocą instrumentów CDS można całkowicie wyeliminować ryzyko, co przeczy teorii ekonomii. W konsekwencji ryzyko to nie zostało wyeliminowane tylko zgromadzone w innych miejscach.
7. Przewartościowanie aktywów i lekkomyślność sektora finansowego, który posługiwał się tymi aktywami przy zabezpieczaniu kredytów. Dlatego gospodarstwa domowe wielu krajów świata wpadły w sieć nadmiernego zadłużenia, co zostało uwidocznione w chwili obniżenia cen nieruchomości.
8. Opisane nieprawidłowości zostały powiększone przez właścicieli instytucji finansowych, które źle motywowały swoich pracowników. Szczególnie negatywnie został oceniony system premiowania, który skłaniał właścicieli do przedkładania krótkookresowych zysków nad bezpieczeństwo sektora finansowego⁸.
9. Dopełnienie wszystkich błędów opisanych wyżej, stanowiło złe prowadzenie polityki gospodarczej ze strony rządów. Władze nie podejmowały działań aby ograniczyć skalę tych niepokojących zjawisk. W USA w czasie powiększania się bańki spekulacyjnej na rynku akcji i rynku nieruchomości FED prowadził konsekwentną obniżkę stóp procentowych, ścinając je do poziomu nie notowanego od dziesięcioleci.

Wpływ kryzysu na sytuację gospodarczą w Polsce

Początkowa faza globalnego kryzysu nie wpłynęła negatywnie na sytuację gospodarczą naszego kraju, jednak pogłębianie się recesji gospodarczej na świecie zaczęło mieć również niekorzystne następstwa. W pierwszej połowie 2008r. nastąpiła deprecjacja wielu światowych walut, w tym także PLN. Kolejna połowa roku przyniosła pogorszenie wskaźników koniunktury gospodarczej Polski.

Czynnikiem negatywnie wpływającym na polskie przedsiębiorstwa była deprecjacja złotego w drugiej połowie 2008r. Miało to negatywne odbicie w wynikach finansowych podmiotów gospodarczych. Zła sytuacja gospodarcza u partnerów handlowych Polski niekorzystnie przełożyła się na wynik eksportu w naszym kraju. Wartość eksportu w grudniu 2008r. w porównaniu z grudniem 2007r. obniżyła się o 16,4%⁹. Dane za 2009 rok potwierdzają słabą aktywność gospodarczą Polski, według

⁷ Ibidem

⁸ Stiglitz: Szalone lata dziewięćdziesiąte. PWN, Warszawa 2006

⁹ <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/w;2008;r;import;przewyzszyl;eksport;o;ponad;16;mld;euro,214,0,426966.html>

GUS w II kwartale 2009r. PKB wzrósł o 1,1% r/r, nieco lepsze wyniki są za I kwartał 2010r., według nich PKB wzrasta o 3% r/r¹⁰.

Tabela 2. Dynamika wzrostu PKB Polski w latach 2007-2010 (kwartalne wartości w %)
Table 2. Growth dynamics of GDP of Poland in 2007-2010 (Quarterly indicators in %)

Lata/Wartości	2007	2008	2009	2010
I kw.	7,4	6,2	0,7	3,0
II kw.	6,5	6,0	1,1	-
III kw.	6,5	5,1	1,8	-
IV kw.	6,6	3,2	3,3	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie

http://forsal.pl/artykuly/425179,gus_polski_pkb_wzrostl_w_i_kwartale_2010_roku_o_3_proc_w_ujeciurocznym

Kryzys za granicą wpłynął na zmniejszenie eksportu w kraju, jednak zmniejszenie importu w związku ze złą sytuacją Polski i deprecjacją waluty narodowej ukształtowały dodatni wynik eksportu w stosunku do PKB. Mocne osłabienie złotego w 2008r. poprawiło konkurencyjność krajowych produktów i usług.

Spowolnienie gospodarcze negatywnie przełożyło na poziom zatrudnienia w kraju. W kwietniu 2010r. stopa bezrobocia wyniosła 12,3% i sezonowo była niższa o 0,06% w porównaniu z marcem bieżącego roku¹¹. Kryzys gospodarczy spowodował także spadek podaży pieniądza oraz liczby udzielanych kredytów. Zmniejszenie akcji kredytowej było spowodowane złą kondycją podmiotów gospodarczych a także prowadzeniem restrykcyjnej polityki kredytowej ze strony banków.

Polska na tle krajów europejskich

Gospodarka Europy Środkowo-Wschodniej jest bardzo zróżnicowana, Polska kondycja gospodarcza na tle tych krajów wydaje się być dobra. Nasze państwo jako jedyne odnotowało wzrost PKB w dwóch pierwszych kwartałach 2009r. Sytuacja w sektorze finansów publicznych uległa pogorszeniu we wszystkich krajach tej części Europy. Największy deficyt budżetowy w 2009r. odnotowała Łotwa z wynikiem 9% PKB¹². W 2008r. Rumunia, Łotwa i Węgry skorzystały z pomocy finansowej udzielonej przez MFW¹³. Wszystkie kraje Europy Środkowo-Wschodniej oprócz Estonii i Bułgarii objęte są decyzją Rady w sprawie nadmiernego deficytu budżetowego. Najkrótszy czas na jego uregulowanie dostały Węgry, muszą go obniżyć do 2011r¹⁴.

Sytuacja w Europie Zachodniej także nie jest dobra. Obecnie w najgorszej sytuacji jest Grecja, a sytuacja w tym kraju niekorzystnie przekłada się także na kondycję naszego kraju i dzieje się to z kilku powodów. Po pierwsze, światowe finanse są obecnie mocno ze sobą powiązane i działają jak system naczyń połączonych. W czasach globalizacji kapitał może bez przeszkód przepływać między krajami szukając wyższych stóp zwrotu. Dlatego jeżeli gospodarka rozwijająca się popada w kłopoty inwestorzy uciekają z takiego rynku.

¹⁰http://forsal.pl/grafika/425179,42050,gus_polski_pkb_wzrostl_w_i_kwartale_2010_roku_o_3_proc_w_ujeciu_rocznym.html

¹¹ <http://futures.onet.pl/12959,danemakro.html>

¹² http://wyborcza.biz/biznes/1,100896,8024093,Nasz_region_spieszy_do_reform.html

¹³ EBC: Raport o konwergencji maj 2010

¹⁴ Ibidem

Po drugie, jesteśmy w Unii Europejskiej. Grecy, aby wprowadzić euro, dokonali manipulacji danych statystycznych, dzięki czemu wypełnili wszystkie kryteria konwergencji z Maastricht. Z tego powodu strefa euro jest bardzo nieufna wobec państw starających się o przyjęcie wspólnego pieniądza, dlatego też najprawdopodobniej wydłuży to proces wejścia Polski do Unii Gospodarczo-Walutowej. Dodatkowo, kłopoty Grecji wymuszają na innych krajach reformy finansów publicznych w kierunku ograniczania narodowych deficytów. Poza Grecją także inne kraje Europy Zachodniej są w trudnej sytuacji finansowej, należą do nich m.in. Włochy, Portugalia, Hiszpania. Wszystkie te państwa wprowadzają w życie programy oszczędnościowe.

Światowy kryzys gospodarczy i jego wpływ na perspektywę wejścia Polski do Unii Gospodarczo-Walutowej (realizacja kryteriów konwergencji)

Pomimo, że włączenie nowych państw unijnych do strefy euro jest procesem skomplikowanym to Polska była na dobrej drodze, aby szybko wejść do Unii Gospodarczo-Walutowej¹⁵. Potwierdzają to pierwsze lata członkostwa Polski w Unii Europejskiej, które można uznać za pomyślne. W tym czasie nasz kraj zaczął wypełniać kryteria konwergencji z Maastricht. Na przełomie lat 2005-2008 zadłużenie Polski nie przekroczyło 48% PKB, a deficyt budżetowy w latach 2005-2007 był niższy od równowartości 3% PKB¹⁶. Nastąpiło zmniejszenie inflacji i wysokości długoterminowej stopy procentowej. Wszystkie te czynniki pozytywnie oddziaływały na wzrost gospodarczy.

W 2007r. kryterium deficytu budżetowego zostało spełnione ponieważ wysokość wskaźnika kształtowała się na poziomie ok. 2%. Niestety, po opublikowaniu w kwietniu 2009r. informacji o rzeczywistej wartości deficytu budżetowego w Polsce na poziomie 3,9% za rok 2008, Komisja Europejska wszczęła procedurę nadmiernego deficytu wobec naszego kraju. Według opinii Komisji Europejskiej wzrost deficytu w Polsce był spowodowany obniżeniem składek ubezpieczeniowych, zwiększeniem ulg podatkowych oraz wyższą indeksacją emerytur i innych świadczeń społecznych. Według wyliczeń Komisji Europejskiej deficyt w 2008r. wyniósł 5,3% PKB¹⁷. W czerwcu 2009r. Ministerstwo Finansów ogłosiło wzrost deficytu budżetowego do 4,6% PKB¹⁸. W obliczu tej sytuacji rząd polski stanął przed dylematem: czy w celu zmniejszenia deficytu ograniczyć wydatki, czy też wydłużyć harmonogram wejścia do strefy euro.

Już w 2005r. gospodarka polska spełniała unijne kryterium inflacji oraz długoterminowej stopy procentowej. Zgodnie z wynikami za lata 2004-2008 także kurs złotego w stosunku do euro mieścił się w przedziale +/- 15%. W 2006 roku nasz kraj był w grupie trzech państw UE o najbardziej stabilnym poziomie cen. Niestety wybuch i następstwa kryzysu z 2008r. spowodowały, że wskaźnik HICP w tym roku w naszym kraju wyniósł 4,2% co było równoznaczne z tym, że Polska przestała spełniać to

¹⁵ Kozak: Polityka ekonomicznej i instytucjonalnej integracji nowych państw członkowskich ze strefą euro. *Acta Sci. Pol. Oeconomia*.8(1) 2009, s. 61

¹⁶ Albiński: Dylematy realizacji kryteriów konwergencji i wprowadzenie euro w Polsce w warunkach kryzysu. *Czasopismo Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, nr 94, Warszawa 2009

¹⁷ European Commission Economic Forecast Spring 2009, Commission of the European Communities

¹⁸ Informacja o sytuacji makroekonomicznej i sytuacji budżetu państwa w 2009r. MF, czerwiec 2009

kryterium¹⁹. Od końca 2008r. kurs złotego również podlegał znacznym wahaniom. W lutym 2009r. kurs złotego względem euro wyniósł 4,9 PLN za euro. W marcu tego samego roku nastąpiła aprecjacja złotego, zaś w kwietniu i maju 2009r. kurs wahał się na poziomie 4,5 PLN za walutę europejską²⁰.

Te pozytywne działania zostały zakłócone globalnym kryzysem gospodarczym, który przyczynił się do spowolnienia wzrostu Polski oraz jej najważniejszych partnerów handlowych. Nasilenie kryzysu w 2009r. spowodowało wzrost zakłóceń w sferze realnej gospodarki i związane z tym nowe zagrożenia dla naszego kraju. Od marca 2008r. do lutego 2009r. poziom inflacji HICP w naszym kraju wyniósł 3,3% i przewyższał wartość referencyjną wynoszącą 1,8 punktu procentowego²¹. W okresie od marca 2008r. do lutego 2009r. rentowność dziesięcioletnich obligacji rządowych wynosiła dla naszego kraju 5,79% i była niższa od wartości granicznej 6,62%, co oznacza, że Polska wypełniała kryterium stopy procentowej²². Polska waluta nie była objęta mechanizmem kursowym ERM II.

Wraz z nastaniem światowego kryzysu nastąpiło zwiększenie stopnia niewypełniania przez Polskę kryteriów konwergencji. Jest to m.in. następstwem pogorszenia się sytuacji gospodarczej naszych partnerów handlowych.

Tabela 3. Realizacja kryteriów konwergencji przez wybrane kraje unijne
Table 3. Realization of convergence criteria through EU selected countries

	Lata	Stabilność cen	Sytuacja budżetowa			Kurs walutowy		Długoterminowa stopa procentowa
			Inflacja HICP	Nadmierny deficyt	Nadwyżka budżetowa (+) lub deficyt budżetowy (-)	Dług publiczny brutto	Uczestnictwo w ERM II	
Wartość referencyjna		1,0%		-3%	60%			6,0%
Polska	2008	4,2	Tak	-3,7	47,2	Nie	7,2	6,1
	2009	4,0	Tak	-7,1	51,0	Nie	-23,2	6,1
	2010	3,9	Tak	-7,3	53,9	Nie	8,4	6,1
Estonia	2008	10,6	Nie	-2,7	4,6	Tak	0,0	-
	2009	0,2	Nie	-1,7	7,2	Tak	0,0	-
	2010	-0,7	Nie	-2,4	9,6	Tak	0,0	-
Węgry	2008	6,0	Tak	-3,8	72,9	Nie	-0,1	8,2
	2009	4,0	Tak	-4,0	78,3	Nie	-11,5	9,1
	2010	4,8	Tak	-4,1	78,9	Nie	4,5	8,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Raport konwergencji, EBC, maj 2010, <http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr201005pl.pdf>

¹⁹ EBC. Raport o konwergencji maj 2010

²⁰ Albiński: Dylematy realizacji kryteriów konwergencji i wprowadzenie euro w Polsce w warunkach kryzysu. Czasopismo Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, nr 94, Warszawa 2009

²¹ Małecki: Globalny kryzys finansowy a polska gospodarka. Wydawnictwo Vizja, Warszawa 2009

²² Ibidem

Na przełomie lat 2008-2009 inflacja HICP w Polsce kształtowała się wokół 4%. W okresie referencyjnym od kwietnia 2009 r. do marca 2010 r. stopa inflacji HICP za 12 miesięcy wyniosła w Polsce 3,9%, oznacza to, że wyraźnie przewyższała wartość referencyjną 1 punkt procentowy. Polska jest objęta przedmiotem decyzji Rady UE w sprawie występowania nadmiernego deficytu. O ile w 2008r. deficyt wynosił 3,7% PKB to już rok później prawie dwukrotnie przewyższał tą wartość. Wskaźnik długu publicznego w 2008r. wynosił 47,2% PKB, a w 2009r. ukształtował się na poziomie 51% PKB i był niższy od wartości referencyjnej (60%). Według prognoz Komisji Europejskiej w 2010 r. wskaźnik deficytu budżetowego ma wynieść 7,3% PKB, a wskaźnik długu publicznego 53,9% PKB. Średnia długoterminowa stopa procentowa za badany okres referencyjny wyniosła 6,1%, oznacza to, że minimalnie przewyższała wartość graniczną. Komisja Europejska prognozuje, że w 2010r. wysokość stopy procentowej nie ulegnie zmianie²³.

W 2008r. poziom inflacji w Estonii był na bardzo wysokim poziomie, gdyż wynosił 10,6%. W okresie od kwietnia 2009 r. do marca 2010 r. poziom inflacji HICP w Estonii za 12 miesięcy ukształtował się na poziomie -0,7%, oznacza to, że był niższy od wartości referencyjnej o 1 punkt procentowy. Estonia nie jest objęta decyzją Rady UE w sprawie występowania nadmiernego deficytu. W 2009r. deficyt budżetowy wyniósł 1,7% PKB czyli poniżej wartości referencyjnej, a wskaźnik długu publicznego ukształtował się na poziomie 7,2% PKB i również był niższy od wartości granicznej. Komisja Europejska prognozuje, że w 2010 deficyt budżetowy wyniesie 2,4% PKB, a dług publiczny 9,6% PKB. W porównaniu z naszym krajem Estonia ma znacznie niższe wartości długu i deficytu publicznego. Waluta estońska od 28 czerwca 2004 r. włączona jest do mechanizmu kursowego ERM II. W ciągu dwóch lat korona estońska zachowywała kurs ciągły. Ponieważ w rynek obligacji nie istnieje, a wysokość długu publicznego jest na niskim poziomie dlatego nie jest dostępna długoterminowa stopa procentowa, co utrudnia proces oceny trwałości konwergencji przed wprowadzeniem euro²⁴. W Estonii waluta euro będzie wprowadzona 1 stycznia 2011 roku.

Na Węgrzech w 2008r. poziom inflacji HICP był na poziomie 6%, a w badanym okresie referencyjnym od kwietnia 2009r. do marca 2010r. stopa inflacji HICP za 12 miesięcy wyniosła 4,8% co oznacza, że przewyższała wartość referencyjną o 1 punkt procentowy. W okresie referencyjnym forint podobnie jak PLN nie podlegał mechanizmowi kursowemu ERM II. Od połowy 2008r. do pierwszego kwartału 2009r. widoczna była mocna deprecjacja tej waluty, a następnie nastąpiła jej częściowa aprecjacja, od drugiego kwartału 2009 r. kurs forinta był stosunkowo stabilny. Węgry są objęte decyzją Rady UE w sprawie występowania nadmiernego deficytu budżetowego. Na przełomie lat 2000-2008 Węgry miały duży deficyt budżetowy na poziomie 6,8% PKB, a w roku 2009 wyniósł on 4,0% PKB, zaś dług publiczny wynosił 78,3% PKB. Według prognoz Komisji Europejskiej deficyt budżetowy w 2010r. ma wynieść 4,1% PKB, a dług publiczny 78,9% PKB. Węgry w porównaniu z Polską mają niższy deficyt budżetowy lecz ich dług publiczny znacznie przewyższa wartość 60% PKB. Długoterminowa stopa procentowa w okresie referencyjnym była na poziomie 8,4%

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem

i przewyższała wartość graniczną. Dodatkowo prawo węgierskie nie spełnia wszystkich wymogów odnośnie niezależności banku centralnego²⁵.

Inicjatywy Unii Europejskiej w sprawie ograniczania kryzysu finansowego

Dziesiątego maja 2010r. w Brukseli ministrowie finansów krajów członkowskich na nadzwyczajnym posiedzeniu Rady Unii Europejskiej zdecydowali o utworzeniu specjalnego funduszu o nazwie Europejski Mechanizm Walutowy. Mechanizm ten składa się z dwóch elementów. Część wkładów około 60 mld euro gwarantuje Komisja Europejska dzięki udzielaniu pożyczek na rynkach kapitałowych. Pieniądze te będą pochodziły z niewykorzystanych środków budżetowych Wspólnoty. Dominującą część, około 440 mld euro utworzą środki skierowane z innych krajów strefy euro na ewentualną pomoc państwu potrzebującemu. Od 220 mld do 250 mld euro będzie pochodziło z Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW). Oznacza to, że wartość funduszu wyniesie około 750 mld euro. Również EBC będzie interwencyjnie skupował obligacje od krajów, w których występują problemy z regulowaniem swojego zadłużenia. Unijny komisarz do spraw gospodarczych i walutowych zapowiedział, że po środki z tego mechanizmu będzie można sięgnąć tylko w razie konieczności. Minister finansów Polski zadeklarował, że także nasze władze w akcie solidarności wyrażają wolę współpracy międzynarodowej w walce z kryzysem. Na wiadomość o tak skonstruowanym pakiecie pomocowym rynki finansowe zareagowały wzrostami. Tak więc idea solidaryzmu międzynarodowego w walce z kryzysem finansowym okazała się słuszna, chociaż w żaden sposób nie należy zakładać, że niebezpieczeństwo minęło.

PODSUMOWANE:

1. Początki globalnego kryzysu finansowego nie mają jednej przyczyny, u jego podstaw leży kilka czynników które skumulowały się. Wśród przyczyn wybuchu kryzysu można wyróżnić kilka często odmiennych teorii.

2. Globalny kryzys finansowy spowodował pogorszenie wskaźników makroekonomicznych kraju co powoduje, że Polska przestaje wypełniać kryteria konwergencji z Maastricht. Dlatego można potwierdzić przyjętą na wstępie hipotezę, że kryzys finansowy oddala szansę szybkiego wejścia Polski do Unii Gospodarczo-Walutowej.

3. Przesunięcie terminu wejścia Polski do strefy euro pośrednio jest spowodowane przez historyczne różnice w rozwoju naszej gospodarki i gospodarek zachodu. Różnice te powodują, że Polska zaliczana jest krajów rozwijających się, które bardziej odczuły skutki kryzysu przez co nastąpiło pogorszenie wskaźników makroekonomicznych tych krajów.

4. Światowy kryzys gospodarczy jest dobrym momentem dokonania oceny kondycji sektora finansowego w kraju i wyciągnięcia wniosków na podstawie doświadczeń państw, które poniosły w jego następstwie największe straty.

²⁵ Ibidem

LITRATURA

1. Albiński P.: Dylematy realizacji kryterium konwergencji i wprowadzenia euro w Polsce w warunkach kryzysu, Zeszyt Naukowy Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów 94/2009
2. EBC.: Raport o konwergencji, maj 2010
3. Iwanowicz – Drozdowicz M (red.): Kryzysy bankowe, PWE, Warszawa 2002
4. Kopaliński. W.: Podręczny słownik wyrazów obcych, Wydawnictwo Rytm, Warszawa 2006
5. Kozak. S.: Polityka ekonomicznej i instytucjonalnej integracji nowych państw członkowskich ze strefą euro, Acta Sci. Pol. Oeconomia 8(1) 2009, SGGW
6. Małecki. W.: Globalny kryzys finansowy a polska gospodarka, Wydawnictwo Vizja, Warszawa 2009
7. Stiglitz. J.E.: Szalone lata dziewięćdziesiąte, PWN, Warszawa 2006
8. Szambelańczyk. J (red. nauk.): Globalny kryzys finansowy i jego konsekwencje w opiniach ekonomistów, Związek Banków Polskich, Warszawa 2009
9. Tokarski. J.: Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 1987

Summary

This article discusses the problem of the contemporary financial crisis. At the beginning has been made the theoretical interpretation of this problem, and then presents the practical effect of this phenomenon on the economic situation in Europe and in Poland. It shows the impact of the global economic crisis on the implementation of the Maastricht convergence criteria by Poland and an assessment and analysis of the country's entry perspectives into the euro zone. At the end were described the issues of EU initiatives how to eliminate the negative effects of global crisis.

Informacje o autorach

prof. dr hab. Janina Sawicka

mgr Joanna Rykowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Nauk Ekonomicznych

Katedra Polityki Europejskiej

Finansów Publicznych i Marketingu

ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

e-mail: j.rykowska4@wp.pl, janina_sawicka@sggw.pl